

Hová mentek, pályakezdők?

DR. PÁLHEGYI FERENC

Az alábbi búcsúbeszéd 1990. június 23-án hangzott el főiskolánk nappali tagozatos hallgatóinak diplomaosztásán, a politikai rendszerváltás kezdetén. Atolvasva úgy vélem, hogy ma legalább annyira időszerű, mint annak idején. Ezért kértem a közlését.

Jó volna azt gondolni, hogy most a diákélet és a tanulás terheitől megszabadulva újra kilép az életbe egy kis csapat, hogy meghódítsa - ha nem is a világot, de legalább - a gyógypedagógiát. Ezen az ünnepen így illik erről gondolkodni. Akik most kilépnek, azokat mind egy szálig eltölti az optimizmus az ország, a szakma és saját jövőjüket illetően, föl vannak szerelve a legkorszerűbb tudással, és legfőbb vágyuk az, hogy a sérült emberek ügyét előremozdítsák. Mi, tanáraik, mindent megtettünk, hogy ez így legyen. A mező pedig, ahová kilépnek, vagyis a gyógypedagógia különböző szakterületei, egy ocsúdó magyar társadalom birtoka, ahol ledőltek az ideológiai korlátok, nincs már ostoba zsarnokoskodás, s ha valami mégse úgy megy, ahogyan szeretnénk, van önn nyugtató kábítószerünk: szidjuk az elmúlt negyven évet.

Ha most mégsem ezzel az attitűddel állok itt, hogy elmondjak néhány gondolatot, az azért van, mert meggyőződésem, hogy az ünnepi kábulat ugyan szép, de az igazság tesz valóban szabaddá.

Egy kis csapat most valóban kilép a főiskoláról - de hová?

Akik letették a romantikus látásmód szemüvegét, most letarolt mezőt és bizonytalan utcákat látnak; esetleg a távolban villog egy kis irányfény, de lehet, hogy lidérc. Ha ehhez a nem túl biztató képhez és perspektívához nincs más értelmezésünk, csak az a sokat hallott sztereotíp vélekedés, hogy gazdasági csőd van, és minden bajnak ez a gyökere, és a kiút sem lehet más, mint a gazdasági felemelkedés útja, akkor biztos, hogy áldozatául estünk az elmúlt negyven év filozófiájának. Márpedig minden jel arra mutat, hogy népünk nagy része elhitte, hogy a szellem az anyag függvénye, a kultúra csak felépítmény a gazdasági alapon. Röviden és vulgarizálva (de hiszen a közgondolkodásban mindig vulgarizálva jelennek meg a filozófiák): az lehet csak boldog, akinek háza, kocsija és OTP-

betétje van (hol van már *Anatole France* boldog embere, aki nem tudta kölcsönadni az ingét a beteg királylánynak, hogy az gyógyuljon meg tőle, mert nem volt neki inge); eszerint az értékrend szerint mi, a szellemi élet munkásai csak peremhelyzetű, valójában jelentéktelen tényezők vagyunk a társadalomban. Ez a szó, hogy „megbecsülés”, gyökeres jelentésváltozáson ment át az utóbbi évtizedekben; valaha azt jelentette, hogy „tisztelettel felnéznek rá”, ma inkább ezt: „magas fizetést adnak neki”. Ez a szemléletmód az előítéletek makacsságával áll ellen a tapasztalatoknak, hogy vannak öngyilkos sztárok és milliomosok, hogy a békés családi élet akkor megy tönkre, amikor nyernek a lottón, mert összevesznek azon, hogy mire költsek a pénzt. Messze kerültünk Szokrátesz boldogságától is, aki egyszer az athéni kikötőben élvezettel nézte a keletről jött hajók kirakodását. Gyönyörködött a színes kelmékben, elefántcsont faragványokban, ékszerekben, szép dobozokban és így kiáltott fel: „Mennyi minden van ebben a mi tarka világunkban, amire nekem semmi szükségem sincs!”

De mi köze mindennek a pályakezdő gyógypedagógus jövőjéhez?

Nagyonis sok.

Mindenekelőtt azt kell észrevenni, hogy elsősorban nem az anyagiak miatt letarolt a mező és bizonytalanok a továbbvezető utak. A tatárjárás, a törökidő, a Trianon és a II. Világháború után alighanem rosszabb gazdasági helyzetben voltunk, de volt belső tartásunk, összetartásunk, képesek voltunk egymásra figyelni, és nem pusztítottunk el önként, anyagi érdekből négy és fél millió magzatot 35 év alatt. A lepusztult gazdasági életnél ma siralmasabb a szétvert családok képe.

Egy héttel ezelőtt hallgattam egy fővárosi lakótelepi nevelési tanácsadó pszichológusának (*Karczag Juditnak*) az előadását. „Végvári gyermekvédelem” - ez volt az előadás címe, és elhangzott ez a mondat: „Valójában a kapcsolat az, ami gyógyít”, nem az ilyen vagy olyan pszichoterápiás módszerek; a kapcsolat, amit a pszichológus saját személyében nyújt a gyermekeknek, amit az a lakótelepen nem kap meg sem a szüleitől, sem elgyűrődött pedagógusaitól, sem kortársaitól, akik otthon ugyanúgy nem kaptak mintát a kapcsolatteremtéshez, kapcsolatépítéshez és kapcsolattartáshoz, mint ő maga.

Néha deklaráljuk, hogy nevelőotthonainkban a nevelőmunkát a családi nevelés mintájára kellene átszervezni. De attól tartok: bajban lennénk, ha ezt egyszer komolyan gondolnánk és elindulnánk, hogy keressünk olyan magyar családokat, amelyeket mintául lehetne venni. A házasságkötések felénekeztetése a folytatása, de arról már nincs statisztika, hogy az együttmaradók közül hányan ölik egymást szóval és hallgatással, szorongást okozva ezzel gyermekeiknek, és hányan élnek páros magányban. Sokat beszéltünk arról pszichológiaórán is, hogy a sérült gyerekek szülei ambivalencia-konfliktust élnek át, és hogy ebből milyen szülői tévmagatartások származnak. De ismét nem lennénk könnyű helyzetben, ha élő példán akarnánk a sérült gyermekek szüleinek bemutatni a valóban elfogadó magatartást.

Családjaink jelentős részében a kommunikáció a „Csók anyu” c. filmben bemutatott módon, üzenettáblákon folyik. Azt mondják: az átlagos magyar apa napi 20 percet tölt a gyerekeivel. A tévé-híradó, amit a legtöbb apa megnéz, 30 percig tart.

Fromm hipotézise, hogy a totális társadalmi diktatúrák elszigeteltségbe taszítják az embert, látványosan igazolódott rajtunk.

Én azt hiszem: a kapcsolat pszichésen úgy gyógyít, ahogyan a kiéhezett embert gyógyítja a kenyér. Lelki életünket a kapcsolatok táplálják, ezek nélkül nincs pszichés fejlődés, de élet sincs. Ez, azt hiszem, pszichológiai közhely, mindenki tudja. Az életünk mégsem ennek a tudásnak felel meg. A flörtök és a közös ivászatok kapcsolat-illúziót nyújtanak, nem kapcsolatot.

Most mindezek után mondjam azt, hogy menjetek csak ki a mezőre, „itt a pálya, itt a cél”? Egy felelős apának nem azt kell mondania, hogy „fiaim, nem mentek sehova, itt, a főiskola falai közt sokkal barátságosabb és biztonságosabb”?

Ezt csak akkor mondanám, ha nem tekintenének érett felnőtteknek benneteket. Inkább azt mondom: induljatok csak, de sokkal nehezebb út vár rátok, mint ahogy látszik. Mert nem csak a gyógypedagógiát kell meghódítani, hanem mindenek előtt le kell dönteni egy nagy zsarnokot a trónjáról. Úgy hívják, hogy „Önzés”. Azután, hogy az életünkhöz szükséges táplálékot, a bennsőséges emberi kapcsolatokat megtermelhessük, ami majd mintává lehet a sérültek eleve kapcsolatszegénységre ítélt világában is, ahhoz rehabilitálnunk kell mesterségesen jelentéktelenné tett értékeket, mint: egymás elfogadása; a másik ember igazi megértése; tisztelete; hűség; önmagunk odaadása a másoknak vagy a közösségnek. Ilyen és ezekhez hasonló értékekre gondolt 2000 évvel ezelőtt az, aki arra biztatott, hogy „ne gyűjtsetek magatoknak kincseket a földön, ahol a rozsdá és a moly megemészti”. A szeretet, a hűség, a tisztelet ugyanis a földön kamatozó, rozsdamentes mennyei kincsek.